

Dossier

La política d'informació a Catalunya: anàlisi i situació actual

**Les biblioteques públiques i les biblioteques escolars:
estat de la situació i línies de futur**

Les biblioteques públiques i les biblioteques escolars: estat de la situació i línies de futur

Ciro Llueca

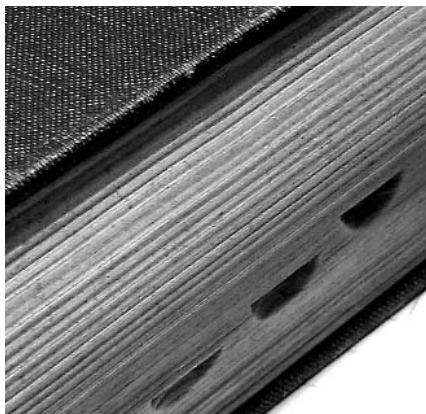
Universitat Oberta de Catalunya · <cllueca@uoc.edu>

Resum

Panoràmica de les biblioteques públiques i les biblioteques escolars a Catalunya i tendències de futur. Les biblioteques públiques catalanes s'articulen en xarxes però són encara a distància d'articular una única plataforma d'accés a tota la informació que contenen. Pel que fa a l'oferta de serveis, es reflexiona sobre la necessitat de modificar les conductes d'estancament en la prestació de serveis bibliotecaris, en favor d'augmentar el nivell dels serveis clàssics, alhora que se n'impulsen de nous, d'acord amb el fenomen de l'economia de l'atenció. Es presenten les biblioteques públiques com a eines d'integració dels públics diversos, i també d'impuls democràtic en totes les esferes de la societat. S'analitza el present, necessàriament gris, i el futur possible de les biblioteques escolars a Catalunya. Les biblioteques públiques i les escolars han d'ajudar les generacions futures a esdevenir persones autònomes en l'ús de la informació.

Paraules clau:

Biblioteques públiques; biblioteques escolars; cooperació bibliotecària; polítiques públiques d'informació; societat de la informació.

Las bibliotecas públicas y las bibliotecas escolares: estado de la situación y líneas de futuro

Resumen

Panorámica de las bibliotecas públicas y de las bibliotecas escolares en Cataluña y tendencias de futuro. Las bibliotecas públicas catalanas se articulan en redes pero aún están lejos de articular una única plataforma de acceso a toda la información que contienen. Por lo que respecta a la oferta de servicios, se reflexiona sobre la necesidad de modificar las conductas de estancamiento en la prestación de servicios bibliotecarios, en favor de aumentar el nivel de servicios clásicos, a la vez que se impulsan servicios nuevos de acuerdo con el fenómeno de la economía de la atención. Se presentan las bibliotecas públicas como herramientas de integración de públicos diversos y también de impulso democrático en todas las esferas de la sociedad. Se analiza el presente, necesariamente gris, y el posible futuro de las bibliotecas escolares en Cataluña. Las bibliotecas públicas y las escolares deben ayudar a las generaciones futuras a convertirse en personas autónomas en el uso de la información.

Palabras clave:

Bibliotecas públicas; bibliotecas escolares; cooperación bibliotecaria; políticas públicas de información; sociedad de la información

Public libraries and school libraries in Catalonia: description of the situation and trends of future

Abstract

Description of the situation of public and school libraries in Catalonia and trends of future. The Catalan public libraries are articulated in nets, but they are still far away to give full access to their full information trough a unique platform. From the point of view of offering services, it is necessary to modify the behaviors of stagnation in the rendering of librarian services, in favour of increasing the quality of the classical services and at the same time to promote new services according to the phenomenon of the attention economy. Public libraries are shown as tools of integration of diverse public, and also as democratic impulse in all the spheres of the society. It is analyzed the present, necessarily gray, and the possible future of school libraries in Catalonia. Public and school libraries must help the new generations to becoming autonomous in the use of the information.

Key words:

Public libraries; school libraries; librarian cooperation; public information policies; information society.

1. Introducció

No és tasca senzilla abordar un tema complex amb la necessària dosi de síntesi que ha de contenir un article, ni que sigui un de literatura professional com el que he estat convidat a presentar amb motiu de la nova època de la revista *Item*. Si addicionalment el tema és cabdal en la nostra societat, més enllà de les fronteres psicològiques de la nostra professió, la cosa es complica. Perquè el primer que cal tenir en compte quan parlem de biblioteques públiques i de biblioteques escolars és que el pes de la història, del present i sobretot de les oportunitats de futur, se situa en el repicar dels nostres dits en el teclat, i fa mirar i remirar amb la lupa de la precaució cada comentari, cada línia, i cada avís que es vol posar per escrit.

Els companys d'aquest viatge del nou *Item* hauran parlat en els seus escrits de la política d'informació a Catalunya; de l'administració electrònica i el govern electrònic; de les biblioteques especialitzades i els centres de documentació; de la digitalització del patrimoni bibliogràfic; i de les biblioteques universitàries. Diverses visions d'un panorama que abasta tots els sectors dels professionals de la informació i la documentació, dels bibliotecaris.

Tot aspirant a reflexionar monogràficament sobre les biblioteques escolars en el capítol ulterior d'aquest article, ens centrem ara en l'altre cas que ens ocupa, les biblioteques públiques, que afecta de manera directa un nombre important de persones que treballen amb diferents aportacions en uns equipaments dedicats a tots els públics. «De tot i per a tots», el lema mai no escrit de les biblioteques públiques, serveix per escenificar que la biblioteca pública és on les administracions públiques, i especialment les administracions locals, podrien fer visible la seva acció de govern focalitzada en la gran promoció de la cultura, de determinats tipus de lleure i, en menor mesura, de la informació local, de l'aprenentatge al llarg de la vida, i de l'alfabetització informacional.

Professionals, ciutadans i administracions locals. Tres punts de vista sobre la biblioteca pública. Sovint també tres missatges diferents, tres llistats divergents de prioritats, i segur que tres sentiments de satisfacció sobre un servei públic que representa, amb la sanitat i l'educació, el millor de la nostra democràcia i del nostre desenvolupament com a societat.

La Núria és una bibliotecària que treballa fa dotze anys a la biblioteca pública d'un municipi de 25.000 habitants de la costa o de l'interior, al nord, al sud, o a l'oest de Barcelona. Té 39 anys i és la directora d'aquesta biblioteca, que obre les seves portes totes les tardes dels dies feiners i alguns matins, inclosos els dissabtes. Assisteix regularment als cursos i a les jornades de formació que organitzen el Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona, la central de biblioteques o els serveis regionals de suport del seu territori. Llegeix els articles professionals i està acabant els estudis de la llicenciatura virtual en Documentació de la UOC. Està informada i preparada, volem dir. Coneix per tant què vol dir gestionar una biblioteca i, sobretot, la dificultat de quadrar graelles de personal, pressupostos limitats, i l'atenció als diversos públics. Els serveis d'aquesta biblioteca pública inclouen el préstec, la reproducció de documents, un butlletí de novetats, una sala polivalent, les hores mensuals del conte, i un bloc que rep més de cinc-centes visites al mes, on es publiquen les novetats bibliogràfiques, però també reflexions del personal i imatges i vídeos de diverses activitats. La Núria aspira, amb la seva biblioteca, a convertir-se en el referent cultural de la ciutat. En el refugi on tothom pot trobar lectura, en el sentit més ampli de la paraula, que engloba llibres, vídeos, discos, Internet; i també a ser l'aparador on les entitats culturals del municipi puguin anar quan necessiten muntar la presentació d'un llibre, una xerrada, o un curs de cant japonès, perquè ha notat que els adolescents del municipi han après a cantar en aquesta llengua gràcies al fort impacte de la cultura *manga*. Hem demanat a la Núria que ens digui un adjectiu que hauria de definir la biblioteca. Ha triat *cultural*.

Cada persona que treballa en una biblioteca pública és diferent, com ho són les seves aspiracions. Però sí podem projectar una sèrie de necessitats ben conegudes que formen part del dia a dia del personal de les biblioteques públiques, així com de les mancances de més llarg abast.

A Catalunya, la majoria d'aquests equipaments formen part d'una xarxa, no importa el nom que rebi. El formar part d'una xarxa obliga a diverses renúncies en l'autonomia personal en favor del col·lectiu,¹ però sens dubte suposa també una sèrie de beneficis, a voltes sobretot psicològics, que reforcen l'estructura dels centres que en formen part. Una llei, uns estudis reglats, un mapa de lectura, uns elements de coordinació, una intranet, un butlletí o unes reunions periòdiques, són eines que permeten als professionals de les biblioteques públiques sentir que formen part d'un ens superior que traça línies a seguir, que empara davant dels problemes, i que sobretot aprofita l'energia del grup per negociar compres, per mantenir eines informàtiques, i per dotar de serveis de coordinació els membres de la xarxa.

Permeteu que fixem el nostre zoom en aquest primer fet de la panoràmica.

1. C. Rodríguez, «Catalunya o la república de les biblioteques: de l'estat natural de la cooperació», *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 46 (2007), p. 7-33.

És previsible, desitjable i imprescindible que en els propers anys es creïn plataformes de diàleg entre unes i altres xarxes.

2. Les biblioteques públiques catalanes formen part d'una xarxa

Establir diferències nominals i parlar de *xarxa* o de *xarxes*, de *projecte cooperatiu*, de *consorci* o d'*agència*, de *sistema* o de *servei*, d'*estructura nuclear* o *radial*, és, al nostre entendre, irrellevant. El fet és que arran d'una llarga història de cooperació, i seguint la lògica internacional en aquest sector i en d'altres, s'han consolidat diverses estructures administratives amb l'objectiu de prestació comuna de serveis, com la creació i manteniment dels catàlegs col·lectius, de pàgines web, el préstec interbibliotecari, la compra consorciada de maquinari informàtic i ofimàtic, o la compra de material bibliogràfic. A Catalunya, independentment de la inversió en la construcció i la titularitat dels edificis, o dels recursos humans o materials que s'hi destinin, aquestes xarxes o estructures poden ser municipals (Barcelona, l'Hospitalet, Terrassa, Sabadell) o supramunicipals (Biblioteques Públiques de Catalunya, de la Generalitat; Xarxa de Biblioteques Municipals de la província de Barcelona, de la Diputació de Barcelona), però totes tenen en comú objectius idèntics i destinataris sovint compartits, i és previsible, desitjable i imprescindible que en els propers anys es creïn plataformes de diàleg entre unes i altres, per aprofitar els esforços individuals.

Una anàlisi necessàriament resumida ens mostra dues estructures: la xarxa de la Diputació de Barcelona, que amb un llarg historial de cooperació aplega 180 biblioteques i 9 bibliobusos de la demarcació de Barcelona; i la xarxa de la Generalitat de Catalunya, l'àmbit de gestió de la qual agrupa 135 biblioteques públiques i 2 bibliobusos de la resta de Catalunya. Concepción Rodríguez² ha

compilat recentment quins són els serveis bàsics de cada xarxa, però per simplificar-los us direm que la Núria, la bibliotecària del nostre relat, tot i pertànyer a la xarxa de la Generalitat, mai no s'ha sentit excessivament part d'una estructura organitzada. Potser per la manca d'intercanvi d'informació o de sistemes de comunicació entre els seus membres, en horitzontal i en vertical. En canvi, gaudeix de bona autonomia en l'administració dels propis recursos i, en general, no ha de rendir comptes davant de ningú. La Núria, quan es retroba amb alguna companya de l'època universitària que treballa per a la xarxa de la Diputació, de seguida conclou que si treballés a la província de Barcelona tindria més suport de tota mena, però perdria autonomia.

A cadascuna d'aquestes dues estructures hi ha aspectes millorables, especialment pel que fa a la comunicació interna: la manca de transmissió d'informació sobre el que fa l'altre acaba produint una percepció simplificada del que fan els professionals que treballen en les àrees de coordinació dels serveis centrals: manteniment del catàleg, creació de noves biblioteques, i selecció bibliogràfica.

La tipologia de biblioteques que formen les xarxes contribueix a distanciar equipaments de diferent dimensió i problemàtica. Cas a banda són les biblioteques públiques de titularitat administrativa estatal, de perfil patrimonialista, a Girona, Lleida i Tarragona, que formen avui part de la xarxa de la Generalitat malgrat que per la seva tradició, en pertànyer a una altra estructura, mantenen eines que no són compartides per la resta de centres de la xarxa catalana, com el catàleg, a més de tenir una cultura organitzativa pròpia. Cal dir que en això últim s'assemblen efectivament a la resta de biblioteques de la Generalitat, menys dirigides des dels serveis

2. *Ibid.*

Les generacions futures de bibliotecaris no perdonaran la nostra incapacitat per establir plataformes mínimes d'intercanvi d'informació entre les xarxes ja existents.

centrals que les de la Diputació: si el personal de la biblioteca rutlla, la biblioteca rutlla. Si el personal, especialment el directiu, no té la predisposició d'implicar-se en el projecte professional o simplement no en té la capacitat, la biblioteca ho reflecteix sense dissimular. Si el cas arriba a extrems d'incompetència, lamentablement per la ciutadania i en la pitjor tradició de la funció pública, està comprovat: l'administració pública no sap trobar el remei necessari. I naturalment això en les biblioteques que existeixen, perquè en les que no, com la Biblioteca de Barcelona, el cas ha de quedar forçosament per als jutjats de guàrdia de la nostra història.

Encara amb la història recent a la mà i sota l'epígraf de la pertinença a una xarxa, els professionals catalans tenim a la retina el trist episodi del desitjat Mapa de Lectura Pública. Foren 10 els anys d'espera per comptar amb aquesta magnífica eina que sorgia per desplegar, en part, la important i encara desplegable Llei de 1993, aprovada en la tercera legislatura del govern del president Jordi Pujol. Fent un salt endavant, i mesos més tard a la publicació *in extremis* del Mapa, el 2003, es va produir un altre episodi emblemàtic per part del govern tripartit presidit per Pasqual Maragall: l'Acord de govern de 20 de juliol de 2004, de millora i modernització del Sistema Bibliotecari de Catalunya per al període 2004-2007 contenia una ambiciosa declaració d'intencions basada en el rol de la biblioteca com la institució que pot garantir l'accés democràtic i igualitari dels ciutadans a la informació; allora que posava per escrit les línies de treball de l'Acord, que incloïen el foment de l'agrupació de les biblioteques catalanes en xarxes i el treball cooperatiu, el catàleg únic de Catalunya, i els serveis bibliotecaris d'àmbit nacional, com el préstec interbibliotecari o els dipòsits per a obsolets. L'Acord, com havia passat abans amb el desplegament de la Llei, va quedar desdibuixat en l'ocèà d'intencions d'aquell govern, que va donar pas el 2006 a l'actual executiu d'entesa, presidit per José Montilla, que ha significat el canvi de partit, de conseller i d'altres alts càrrecs, com també de nom, al Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Un període de canvis polítics, sumat a una sèrie de lamentables imprevistos, com el ben intencionat però malaurat concurs del programari, i certa lentitud de reflexos inherent a l'Administració pública catalana, han comportat una bona dosi de paràlisi en el total desplegament de la Llei de 1993, de l'Acord de 2004, o de la nova estratègia bibliotecària de país quan sigui que es pugui fer pública si, com es podria sospitar quinze anys més tard, cal substituir la Llei.

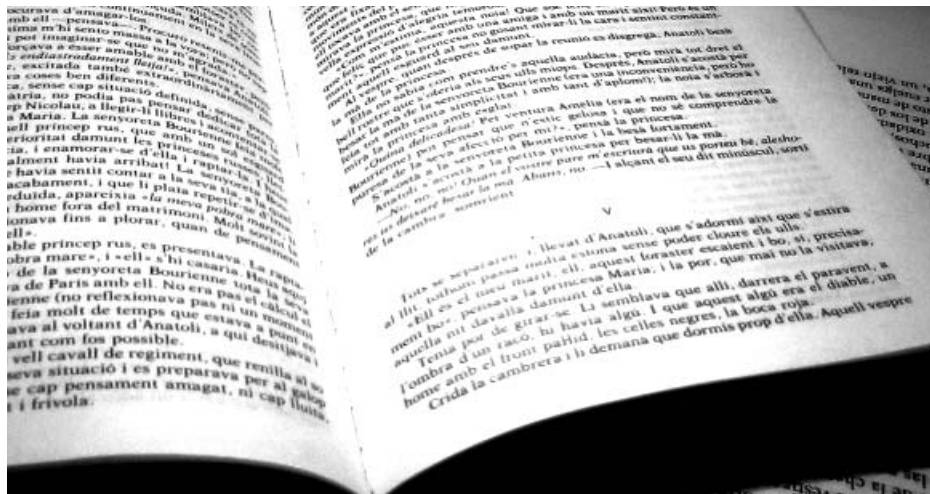
Però les generacions futures de bibliotecaris no perdonaran la nostra incapacitat política, més que tècnica, per establir plataformes mínimes d'intercanvi d'informació entre les xarxes ja existents. En plena era Google, no és possible la cerca en un únic catàleg de les biblioteques públiques catalanes, per no dir en un únic catàleg de les biblioteques i serveis d'informació catalans, en el sentit dels que per a existir reben finançament públic dels catalans. Així, per saber què tenim i on és el que tenim cal recórrer un a un als diversos catàlegs existents. Mentre no fem aquest petit pas per al sistema bibliotecari, però gran pas per a la ciutadania, difícilment podrem estar orgullosos del sistema bibliotecari de Catalunya que prometia la Llei de 1993.

A la Núria, però, hi ha aspectes pràctics de formar part d'una xarxa que la preocupen més. El sistema de préstec interbibliotecari, per exemple. Cap política comuna, cap directriu global. Res. Salvant totes les valuoses excepcions dins de les xarxes, el procés segueix essent el mateix que a inicis del segle passat, tot i la millora de les comunicacions: no és estrany haver de trucar per telèfon a una altra biblioteca, millor si hi ha personal conegut, i demanar si és possible aquest intercanvi i a quin preu. La resposta a la demanda de préstec interbibliotecari pot ser variada, sempre depenent de la predisposició a la cooperació de qui agafi el telèfon en aquell moment. Però el que és segur és que el procés sencer, l'arribada del document a l'usuari final, no serà ràpid.

Una xarxa potent, d'altra banda, hauria de poder oferir a les biblioteques serveis centrals com els que, sortosament i malgrat l'escassetat de recursos, s'han endegat recentment. La CePSE, la Central de Préstec i Serveis Especials, té diverses funcions dirigides a donar suport en la gestió de col·leccions específiques, de llengües minoritàries, de baix ús, de temàtiques especialitzades, o de suport al préstec interbibliotecari. Amb un fons que supera els cent mil documents, té l'objectiu, en deu anys, d'arribar a quadruplicar aquesta xifra. Un bon símptoma que hem de saludar, si es consolida sense timidesa l'aposta per aquest servei nacional.

L'anàlisi dels públics, de diagnòsi de necessitats i de satisfacció pels usos, és una nova mancança que cal superar, i un altre cop són les estructures centrals de les xarxes qui millor poden gestionar aquest tipus d'estudis. La vocació generalista de les biblioteques públiques no pot eclipsar la necessitat d'analitzar les necessitats dels públics diversos, per anticipar-se amb serveis i productes documentals que hi donin resposta.

S'imposa un procés d'acompanyament, per no parlar directament de supervisió i sancions, sobre l'acompliment del Mapa de Lectura Pública.

Finalment, i respectant l'autonomia que desitja la Núria, s'imposa un procés d'acompanyament, per no parlar clarament de supervisió i sancions, sobre l'acompliment del Mapa de Lectura Pública (evidentment actualitzat) i altres estàndards, per garantir la cobertura dels recursos que els ajuntaments dediquen a les biblioteques públiques, sigui en nombre d'hores d'obertura, en pressupost per a activitats, en nombre i especificitat del personal, etc. L'avaluació de la pròpia activitat, l'excel·lència que hem de presumir en un servei públic bàsic, ha d'estar garantida més enllà de la bona predisposició del consistori municipal que finança el servei i el personal que el gestiona. Els bibliotecaris, un cop pràcticament culminat el procés de transferència als municipis, poden tenir en aquest acompanyament el puntal que certifiqui la pertinença a una xarxa.

En definitiva, les biblioteques públiques catalanes formen part d'alguna xarxa, però no d'una única xarxa de biblioteques públiques ni, més desitjable i lògic encara i ni que sigui dins d'una estructura administrativa purament virtual: d'una única xarxa de serveis d'informació del país, siguin aquests universitaris, públics, especialitzats, arxivístics, museogràfics, o escolars. En un context privilegiat de la nostra recent història bibliotecària, amb més recursos que mai, amb més presència en l'agenda política i influència que mai, amb més sensibilitat ciutadana que mai, amb les persones més preparades al capdavant dels òrgans de coordinació, el primer pas d'aquest viatge no s'ha produït encara.

La Neus té 52 anys i 2 filles, de 23 i 17 anys. Comercial a la franquícia d'una important companyia de telefonia, és una usuària molt activa de la biblioteca on treballa la Núria. Poc a poc, amb el pas del temps, el servei de préstec de la biblioteca ha passat a formar part central del seu consum cultural. Préstec de pel·lícules per als vespres i els caps de setmana, llibres de jardineria per a les plantes de la seva terrassa, discos per a casa i el cotxe, i novel·les, moltes novel·les per a diverses estones del dia. No té temps de formar part de cap club de lectura, ni li sembla que pugui estar a l'alçada d'un debat literari dels que sí hi van, però sí intercanvia recomanacions amb les seves dues filles, i amb els companys de la feina. Una de les filles, la petita, acompanya la Neus quan pot a la biblioteca i, com ella, fa ús bàsicament del servei de préstec. L'altra fa anys que no hi va perquè els horaris de feina li coincideixen amb els d'obertura al públic. La Neus aspira, en la seva biblioteca, a ser atesa de manera impecable, com ella tracta els seus clients a la botiga. I a trobar suggeriments per a les seves estones de lleure, que no vol passar només fent zàping davant el televisor o jugant al Match.com. Troba a faltar alguna activitat cultural que estigui relacionada amb la biblioteca, com una xerrada d'algun autor conegut, o alguna informació sobre les obres de teatre que es programen a la ciutat. Li hem demanat a la Neus que ens digui un adjectiu que hauria de definir la biblioteca. Ha triat *suggeridora*.

Cada persona que entra en una biblioteca pública és diferent, com ho són les seves aspiracions. L'edat, el sexe, els hàbits culturals, poden ser motius per segmentar aquests públics i les seves inquietuds informatives i culturals. Sense entrar massa a analitzar els usuaris i les seves necessitats, les biblioteques públiques basen el seu èxit en una fórmula que segueix sent infalible: cultura gratis.

Moltes biblioteques segueixen oferint, un segle més tard i de manera exclusiva, la majoria de serveis que la Mancomunitat preveia el 1915.

Dit això, és inevitable una reflexió sobre els serveis que es presenten avui a les biblioteques públiques. Carme Mayol³ ha analitzat el sistema de biblioteques que la Mancomunitat va crear el 1915, i sota l'eix de voler configurar en aquella època d'esplendor un model de biblioteca innovador, es fa ressò dels serveis d'aquelles biblioteques: «préstec de llibres a domicili, sala especial per als infants, espai per a revistes i diaris, horaris amplis: obertes tots els dies feiners [...] i els festius unes hores al matí [...] tindran sales de lectura». Exactament la majoria dels serveis que segueixen oferint, un segle més tard i de manera exclusiva, moltes biblioteques públiques de Catalunya.

Parem la nostra atenció, doncs, a aquest segon aspecte de la panoràmica.

3. Les biblioteques públiques catalanes ofereixen serveis clàssics

En determinats fòrums, l'estèril debat entre *usuaris* o *clients* segueix ben viu. Bàsicament: el client equivaldria, en la nostra percepció mediterrània, al que rep un servei i paga per haver-lo rebut. Com si els ciutadans, en ser considerats usuaris, no paguéssim per avançar els serveis públics als quals tenim accés, i per tant no poguéssim exigir a aquests serveis els graus d'exigència que reclamem davant de qualsevol altre intercanvi o prestació que rebem, sigui aquesta passant directament per caixa, o no.

És «gallinaci», com apunta més subtilment Roser Lozano,⁴ voler establir diferències entre una i altra cosa. La Neus ho sap molt bé: un client, o un usuari, o un lector, o un visitant, o com vulgueu

anomenar-lo, és la part més important de tot el procés. Ni el local, ni la col·lecció, ni els processos, ni els horaris dels treballadors. En el cas de les biblioteques, el més important és la persona a la qual va destinat aquest servei públic. Mirem-ho des d'una altra perspectiva: l'ús intensiu dels serveis públics enfortirà la nostra jove democràcia, farà sensible el públic sobre la necessitat d'haver de fer aportacions econòmiques en les seves declaracions fiscals, que acabaran revertint en la millora dels nostres serveis, amb dedicacions pressupostàries específiques per a les biblioteques més enllà del creixement per l'IPC.

Situant-nos novament en la pell de la Neus, hem de tenir en compte que els receptors rebem un bombardeig d'estímuls per captar la nostra atenció, i disposem de temps escàs per decidir a què la dediquem. Davenport⁵ ha posat nom a aquest fenomen: l'*economia de l'atenció*. En aquest paradigma (molts estímuls, poc temps), els usuaris necessitem impactes, subtils o no, que captin la nostra atenció. I en aquest context el criteri de confiança és un valor a tenir en compte. Com a servei públic, però sobretot com a biblioteca pública, som de fiar. És la fortalesa dels bibliotecaris, com a col·lectiu, perquè tothom sap que fa segles que ens dediquem no a guanyar diners, sinó a processar llibres, informació, idees. Si una persona et para pel carrer i t'ofereix un llibre, o vol vendre't alguna cosa, o bé té un desequilibri emocional. Si un bibliotecari t'ofereix un llibre, t'està convidant a gaudir lliurement del llibre. Tenim, doncs, la confiança del públic.

Ara cal que hi arribem. De manera contundent, amb tota l'artilleria. Al nostre entendre hem de ser capaços de combinar, des de la biblioteca pública, l'oferta impecable de serveis tradicionals,

3. C. Mayol, N. Ventura. «La Xarxa de Biblioteques 1915-2004 [en línia]: una història que mira al futur», *BID: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 14 (2005) <http://www2ub.edu/bid/consulta_articulos.php?fichero=14mayol.htm>.

4. Roser Lozano, *La biblioteca pública del siglo XXI: atendiendo clientes, movilizando personas* (Gijón: Trea, 2006).

5. Thomas H. Davenport, John C. Beck. *The Attention economy: understanding the new currency of business*. (Boston: Harvard Business School Press, 2002).

Hem de ser capaços de combinar l'oferta impecable de serveis tradicionals, amb d'altres que garanteixin una percepció d'impacte, que guanyin l'atenció de la ciutadania.

com els que ja apuntava la Mancomunitat, amb altres serveis que garanteixin una percepció d'impacte, que atreguin l'atenció de la ciutadania.

En la primera part hem de ser molt rigorosos. Si un servei bàsic és l'obertura de sales al públic, cal obrir al públic. Matins, tardes, dissabtes, diumenges, nits. Si un servei bàsic és el préstec de documents, segur que cal posar-hi restriccions quantitatives? Si un altre servei dels bàsics és el préstec interbibliotecari, insistirem en el termini màxim de lliurament de 72 h, a cost simbòlic per a l'usuari final, per no abordar d'una vegada l'aspiració de les 48 h i la gratuïtat? Si apostem per la formació en TIC com un puntal de servei per reduir la fractura digital, ens calen plans d'accés als segments de públic objectiu, calendari estricte de treball, i avaluació de resultats.

Davant de la lògica però covarda protesta sobre els recursos que calen per mantenir aquests serveis en un grau d'excel·lència, em remeto a la necessitat d'apostar invariablement per la prestació de serveis públics impecables i en l'esperit de servei a la Neus i a la resta de la ciutadania. Ambiciosa missió, ser els millors en garantir l'accés a la cultura, per a la qual cal establir tàctiques enginyoses, com són compartir espais amb altres serveis públics o empreses locals, establir convenis de col·laboració amb patrocinadors privats, o crear línies auxiliars de negoci que permetin sufragar la despesa, alhora que aconseguim reforçar, amb molta pedagogia, els pressupostos municipals destinats a biblioteques públiques.

Però hem de superar amb la contundència que calgui qualsevol fenomen dirigit a minvar l'oferta i la grandesa dels serveis tradicionals. Tot sovint, lamentablement, la majoria de tàctiques dilatadores per garantir l'excel·lència en la prestació d'aquests serveis sorgeixen dels qui haurien de ser-ne els impulsors principals: els bibliotecaris. Paràlisi per anàlisi, taps burocràtics, insubmissió als canvis, tripijocs als polítics poc informats, negació al treball cooperatiu, aposta per l'aprovat justet, assumptió del rol de la bruixa avorrida, tovalloles llançades, la queixa o el plor com a forma de vida. La majoria de les malalties típiques del personal de contacte causades per la desmotivació o el terror al canvi d'hàbits, quan no de vida.

Per començar, per tant, cal una conducta ambiciosa per als serveis tradicionals. Conducta implacable, serveis impecables.

Pel que fa a la segona part de la nostra proposta d'obligacions en matèria de serveis, només cal tenir els ulls oberts al que està passant al nostre voltant per ser sensibles al fet que la creativitat, la imaginació, o la tosca adaptació de bones pràctiques d'altres sectors, poden obtenir per a les biblioteques públiques èxits de participació i impactes en els mitjans de comunicació. Biblioteques de Barcelona, la potent xarxa de la ciutat de Barcelona, ha marcat les pautes a seguir. Fenoll i Llueca⁶ hem fet aportacions en aquest sentit, i els mateixos autors hem pogut ampliar el coneixement del ventall de possibilitats reals en diverses xerrades amb personal de biblioteques públiques del país, on molts professionals actuen amb imaginació i, el més important, poderoses energies vitals.

La tecnologia pot ajudar. I en aquest sentit, la necessitat de construir una biblioteca digital de país, com ha posat en relleu Pérez-Salmerón,⁷ no és qüestió menor. Parlem de ser porta d'accés a la informació local i global, interpretant novament el rol de la confiança en l'oceà de respostes de *Google*; i de ser l'agent de l'alfabetització informacional de la ciutadania, reduint la fractura quan es produeix, o promocionant l'accés dels públics menys sensibilitzats a les tecnologies quotidianes.

El catàleg torna a ser una eina que cal completar: és una qüestió de prioritat nacional. Del vell OPAC a la fórmula Amazon. Aquest és el camí més evident per dotar les biblioteques públiques d'un mecanisme de descoberta d'informació a l'alçada de l'economia de l'atenció. El llistat de matèries normatives forma part del passat, per moltes resistències que hi vulguem posar. La paraula clau per a la cerca, i la navegació suggeridora per la descoberta, basada en la filosofia 2.0. L'hipertext com a model de relacions conceptuals, basades també en les recomanacions d'altres usuaris i, sobretot, del personal de la biblioteca amb el suport dels serveis centrals, que ha de fer possible, en la fitxa bibliogràfica de Harry Potter, accedir als volums de la sèrie a la biblioteca, evidentment, però també descobrir els autors favorits i la música que escolta habitualment la seva autora, J. K. Rowling; les opinions dels lectors sobre el darrer capítol de la

6. Carme Fenoll, Ciro Llueca, «Cinquanta idees per sorprendre des de la biblioteca pública» [en línia], *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 17 (2006) <http://www2.ub.edu/bid/consulta_articulos.php?fichero=17fenoll.htm>.

7. G. Pérez-Salmerón, «La biblioteca digital de Catalunya, una aproximació des de la biblioteca pública», *Bibliodoc: anuari de biblioteconomia, documentació i informació* (Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 2006).

El catàleg és una qüestió de prioritat nacional. Del vell OPAC a la fórmula Amazon. És el camí més evident per dotar les biblioteques públiques d'un mecanisme de descoberta d'informació a l'alçada de l'economia de l'atenció.

saga i el web del club de lectura de Harry Potter del nostre municipi; altres obres de l'il·lustrador de les seves cobertes i les acadèmies on podem aprendre a dibuixar; la ubicació dels manuals sobre il·lusionisme; les col·leccions infantils que escenifiquen el creixement intel·lectual en l'adolescència, el pas a la maduresa; les guies de viatge i les revistes que parlen dels paisatges britànics on s'han enregistrat les pel·lícules; entre tantes altres opcions com es puguin assumir, si s'hi dediquen recursos. Aquesta tasca, l'elecció de les relacions conceptuals, és pròpia del personal bibliotecari i ha de passar a ser prioritària. Aparentment, ningú a les biblioteques públiques catalanes no s'hi està dedicant.

La capacitat de la biblioteca pública per suggerir és un punt feble, al nostre entendre, que ha de convertir-se en una oportunitat. El personal d'aquest equipament ha de conèixer el fons que ofereix, i en igual mesura els usuaris als que als dona cobertura. Als usuaris actius, als no actius, i als no usuaris. Per anar pas a pas, la biblioteca pública ha de ser principalment còmplice dels usuaris actius, als quals ha de poder oferir productes documentals pràcticament a mida, per anticipació. Idealment, el personal de contacte de la biblioteca ha de conèixer el nom de cada client i les seves preferències literàries, així com la seva actitud respecte al servei que espera obtenir. Si com s'ha expressat, a voltes des d'una visió apocalíptica, en l'accés lliure als documents la biblioteca pública ha de recordar un supermercat, on hi ha de tot i molt, en l'atenció al públic el model és el petit comerç de barri, on sense violentar la intimitat de cada client aquest troba resposta eficaç a les seves necessitats, fins i tot sense ser conscient d'aquestes necessitats. Tot, sota l'aixopluc de la filosofia de servei públic, amb respecte escrupolós per la deontologia professional i allò que estableix la norma genèrica més recent, el Manifest de la UNESCO, que promou la igualtat d'accés per a totes les persones, sense tenir en compte la seva edat, raça, sexe, religió, nacionalitat, idioma o condició social.

En el tracte personal la tasca té complexitat. Però no tant per la capacitat del personal de contacte d'establir models de conducta en les preferències literàries, musicals, o cinematogràfiques, o bé en la definició dels segments de públic que acudeixen a la biblioteca; sinó pel nivell d'estricta suficiència de bona part del personal d'atenció al públic pel que fa al consum cultural propi, imprescindible per abordar amb garantia aquest servei. No és ingenu pensar que en les obligacions del treballador de la biblioteca pública ha d'existir una postura vital d'inquietud respecte a les manifestacions culturals de la societat en la qual viu, amb el grau d'especialització que pertoqui en cada cas. En comptes d'això, els inflexibles sistemes de selecció de personal es preocupen per aspectes mecànics, quan no purament estètics.

Les tecnologies, altre cop, poden esdevenir una part de la solució. Si la proposta de relacions conceptuals per fer possible la descoberta dels catàlegs pot venir donada per la feina centralitzada en les xarxes, el tracte personalitzat pot ser en bona mesura automatitzat, per mitjà de sistemes d'alerta, prèvia confecció de perfils de preferències. Tan fàcil com pensar que l'usuari, mitjançant una llista d'opcions predefinides, selecciona què entra dins de les seves perspectives culturals, i la biblioteca respon amb comunicacions via correu electrònic, o SMS, quan una novetat és capaç de satisfer aquestes perspectives. Cal garantir l'accessibilitat a la biblioteca pública per mitjà d'Internet i de les tecnologies mòbils.

Superant la tecnologia, dins del model de biblioteca pública suggeridora al qual aspira la Neus, la part de relació social hi té un paper significatiu. Les persones que van a les biblioteques tenen moltes coses en comú. La més evident: una postura vital d'inquietud, de necessitat de creixement intel·lectual, o directament de lleure i d'evasió, però basada en la premissa de l'enriquiment cognitiu. Secundàriament, com abordarem més endavant, una actitud cívica respecte als béns comuns, protagonitzats aquí per uns elements d'extrema fragilitat: llibres, revistes, pel·lícules, discos.

Farem bé els bibliotecaris de reflexionar sobre fins a quin punt podem ser substituïbles per altres perfils més rendibles.

Documents que passen de mans en mans, dels quals en podem fer tot l'ús que vulguem, però que no ens pertanyen.

Aquests punts en comú, a completar amb les preferències informatives o culturals concretes, serveixen a la biblioteca pública per potenciar les relacions humanes en un ambient distès, que convida a l'intercanvi i al debat, al coneixement de l'altre, a l'amistat, i sota un punt de vista tal vegada utòpic, a la democràcia.

Per reprendre el fil de l'oferta de serveis i resumir, les biblioteques públiques catalanes han de superar la present fase, de no sempre correctes serveis mínims, i passar a tenir plantejaments ambiciosos en els serveis presencials i virtuals, tot reivindicant funcions que se situïn en l'excel·lència, no en la mediocritat. Primer, apostant seriosament per elevar el nivell dels serveis bàsics que compleixen la funció per a la qual les biblioteques existeixen. Segon, incorporant a la seva pràctica de funcionament pràctiques innovadores que serveixin per dotar d'impactes en la comunitat, alhora que per assaig-error es descobreixen mètodes efectius d'arribar a nous públics, o de fidelitzar-ne els ja existents.

Farem bé els bibliotecaris de reflexionar sobre quines són les aportacions que fem a les biblioteques públiques en les quals desenvolupem la nostra tasca professional, i fins a quin punt podem ser substituïbles per altres perfils més rendibles, a ulls de les administracions públiques que ens financen o, com és el cas, a ulls dels polítics que reparteixen les inversions, siguin aquests de l'administració supramunicipal o de l'àmbit local.

L'Albert és des de fa cinc anys regidor de Cultura i Educació d'aquest municipi de 25.000 habitants, on compatibilitza la seva responsabilitat política amb la de mestre de primària. Té 46 anys, i ha estat un usuari actiu de la biblioteca. Quan era un nen ja anava a la vella biblioteca, i també en l'època d'estudiant. Amb el temps, va distanciar les seves visites a aquest equipament, i ara en fa un ús esporàdic, sobretot per algun llibre recomanat que vol tastar abans de comprar, si finalment s'escau la compra. Des que va entrar a la regidoria de Cultura ha descobert que la biblioteca és, de llarg, l'equipament públic més rendible del municipi: amb una inversió pressupostària raonable, que ronda els 200.000 euros anuals, aconsegueix uns usos ben reivindicables, si ho compara amb els pràcticament cent mil usuaris que hi passen cada any, a raó de 350 al dia. La biblioteca, d'altra banda, funciona autònomament, amb processos regulars, i pocs problemes entre el personal. Per posar alguna pega, l'Albert menciona que no aconsegueix implicar com voldria la biblioteca en la resta d'activitats culturals que passen en el municipi, que li costa entendre les contínues reivindicacions pressupostàries de la directora, que no ha arribat mai a entendre el rol d'integració de nouvinguts que celebren altres regidors en les trobades sectorials. Com a la resta, hem demanat a l'Albert que ens digui un adjectiu que hauria de definir la biblioteca. Després de pensar-ho uns minuts, ha triat *social*.

Apuntàvem anteriorment una reflexió sobre l'actitud que manté el públic de les biblioteques públiques en relació amb l'ús dels béns comuns. Amb totes les excepcions que es puguin posar de manifest en els fòrums professionals, el cert és que, majoritàriament, els documents que surten en préstec retornen als prestatges en bon estat de conservació. Aquest fet denota una actitud extremadament cívica per part dels usuaris de la biblioteca, que al cap i a la fi promouen un ús individual, successiu i multitudinari

La informació que contenen les biblioteques ha de permetre als seus usuaris cultivar la imaginació i les idees.

d'un producte que és, necessàriament, de la comunitat. En un context social d'opulència i individualisme, és el millor exemple i missatge que podem oferir com a societat que som receptora de persones en busca d'un món millor, i que finalment permet escenificar una conducta social impecable per part de tots els membres de la societat: podem i sabem compartir coses que paguem entre tots.

En aquest tercer aspecte de la panoràmica reivindiquem, doncs, la necessitat de vertebrar la biblioteca pública amb la resta de serveis públics a les persones, per afavorir la integració dels nous en la nostra societat, i igualment de cultivar el favor a la democràcia per mitjà de l'accés a totes les idees, per permetre un punt de vista crític.

4. Les biblioteques públiques són eines d'integració social i d'impuls democràtic

L'Albert, i la resta de persones implicades en política local, han vist en els darrers anys com l'arribada massiva de persones procedents de països en vies de desenvolupament canviava la fisonomia de molts barris, i superava de llarg l'ús habitual dels serveis públics bàsics, com la sanitat i l'educació.

Les biblioteques públiques, com molts altres serveis públics, tenen una vocació integradora, socialment inclusiva respecte tots els seus usuaris possibles. Des del celebrat Manifest de la UNESCO fins a les nombroses aportacions que es fan des de l'IFLA, o les reflexions provocades per grups de treball i associacions vinculades al Col·legi (Lectura Fàcil, Alfabetització informacional, Q.doc) i en les taules d'intercanvi professional (Jornades Catalanes d'Informació i Documentació, Jornada Biblioteca Pública i Immigració [l'Hospitalet 2008], Jornada «Les biblioteques públiques: espais d'integració social» [Salt 2002], etc.), un dels reptes a assolir per part de les biblioteques públiques és la manera –les maneres– d'arribar a servir a tota la comunitat, des d'una actitud compromesa cap als que més poden patir l'exclusió, com la gent gran, les persones amb mobilitat reduïda, els discapacitats sensorials o físics, les persones a l'atur, els immigrants, els reclusos, els malalts, les persones amb dificultats lectores o analfabetisme, etc.

El llistat teòric dels possibles serveis és extens i prou conegut. Recentment, José Antonio Gómez n'ha fet relat,⁸ especificant-ne els més habituals. Però molt abans Carme Mayol, des de la seva apreciada vessant docent, ha posat de manifest en nombroses ocasions els necessaris serveis especials que una vegada i una altra es llisten des de les acadèmies com a futuribles.

8. J. A. Gómez, «Biblioteca e integración: de la extensión bibliotecaria a los procesos de inclusión social y digital». En: J. Gimeno, P. López, M. J. Morillo, *De volcanes llenas: biblioteca y compromiso social* (Gijón: Trea, 2007) p. 343-371.

Els bibliotecaris que exerceixen a la biblioteca pública coneixen prou bé les eines potencials per afavorir la inclusió social de tota la comunitat. Però majoritàriament no les posen en pràctica. Bé per la tradicional manca de recursos (temps i diners, però sobretot energies), bé perquè, dins d'un marc d'escepticisme, segueixen sense considerar aquesta fita com prioritària.

Hem d'assenyalar, per tant, la necessària conscienciació del personal de les biblioteques públiques, però prèviament dels seus superiors orgànics (àrees municipals de cultura, regidories), per incloure entre els objectius anuals accions concretes per arribar a públics específics, per frustrants que aquestes accions puguin acabar essent. La comunicació amb la resta d'àrees municipals relacionades amb el servei a les persones, evidentment, és necessària per culminar amb èxit relatiu aquest tipus de programes.

El col·lectiu immigrant mereix un punt a part. En pocs anys ha passat a representar una mitjana del 20 % de la població. En la majoria de ciutats i en determinats barris aquest percentatge augmenta sensiblement. Acaben d'arribar, no coneixen els costums de la nostra societat, i necessiten ajuda per integrar-se socialment més enllà de trobar feina i de poder assistir a la sanitat pública. La biblioteca, en molts municipis –especialment en petits municipis–, té un paper fonamental en aquesta integració, defugint les accions més estètiques i mostrant als nous ciutadans un sistema de funcionament que fomenta la convivència, tot provocant un aspecte tan bàsic com és la demostració que cal tenir cura individual dels béns de la comunitat. Que es poden compartir uns productes luxosos (llibres, pel·lícules, revistes, discos, Internet) a cost zero, i que compartir-los amb altres persones t'inclou, automàticament, en la societat d'acollida.

L'ús individual dels béns de la comunitat pot ser, juntament amb altres propostes assenyalades per Pedro Bravo,⁹ una via d'incorporació que pretén sumar el millor dels models tradicionals (multicultural; intercultural; segregacionista; assimilacionista), per tal d'impulsar el respecte als drets humans, la defensa dels valors bàsics de la democràcia, el respecte a la llei i l'estat de dret, el respecte a la diferència cultural, el foment de la idea d'una societat comuna, i la defensa de la cohesió social i la convivència ciutadana. Però per fer-ho possible el reforç del personal en les biblioteques és necessari, en nombre i en formació específica: sovint s'acaba fent de policia, en comptes d'educador. És conegut que un pas simbòlic però eficaç a complir amb certa diligència és la inclusió en els equips de treball de la biblioteca pública de perso-

nes que puguin comunicar-se amb els nous ciutadans i que puguin exercir de mediadors, de consellers, a l'hora de planificar serveis específics per aquests nous ciutadans.

En opinió del regidor, l'Albert, els valors bàsics de la democràcia passen també per la promoció del pensament crític. La informació que contenen les biblioteques ha de permetre també als seus usuaris cultivar la imaginació i les idees. Prenent el lema de l'Any del Llibre i la Lectura (Barcelona, 2005), «més llibres, més lliures», les biblioteques públiques han de ser capaces, des de la seva millor tradició d'independència ideològica, de fomentar el coneixement dels diversos corrents de tots els camps del coneixement, tot seguint el respecte a les idees minoritàries, i promovent el debat des d'una perspectiva de la descoberta. Com bé saben els científics, no hi ha millor manera de progressar que posant en qüestió totes les veritats anteriorment preestablertes.

La biblioteca pública és, per la seva pròpia realitat i a partir de la transformació en nous i centrals equipaments municipals, un espai amb molts usos possibles. El present passa per consolidar una estructura de xarxa, o si es vol i malgrat l'embarbussament, de xarxa de xarxes, tecnològiques però també psicològiques, que permeti oferir uns serveis tradicionals i també nous en un grau d'excel·lència. L'objectiu immediat és reforçar el seu rol com a difusora de la cultura i les idees a tots els nivells de la societat, fomentant així la conversió en un pilar de la democràcia. Aquest és el present. Però quin és el futur?

La Carla té 17 anys, i viu, com la resta dels nostres personatges, en aquest municipi indeterminat. Després d'una trajectòria formativa de relativa comoditat, ha arribat l'hora d'omplir el formulari en línia que li permetrà seleccionar un centre universitari on estudiar una carrera que, més endavant, possiblement acabi marcant el seu destí professional. No ho té gens clar. La seva cosina estudia dret fa dos anys, i no està gens satisfeta. La mare de la Carla fa temps que recopila opinions entre els fills de les seves amigues, i això aporta encara més confusió. Que si traducció. Que si comunicació audiovisual. Filologia es descarta soleta. El procés de selecció acaba essent un rotlló. Navegant per la xarxa, i dins del llistat de noves carreres sorgides per l'adaptació a l'espai universitari europeu, destaca el Grau en Informació i Documentació. Després d'investigar una mica, entén que aquest seria un bon camí per treballar en una biblioteca pública, de la qual ha estat sempre usuària, i en la qual, està convençuda, es podrien fer mil coses, a banda d'estar en contacte amb lletra, música, i imatges, factors que la Carla relaciona automàticament amb la felicitat. Per la descripció que se'n fa a Internet, té molts dubtes sobre aquesta carrera universitària: no serà massa tècnica? I si finalment no li agrada anar a treballar a una biblioteca pública? Pensant en un adjectiu per a la biblioteca pública que ella voldria ha escollit *activa*.

9. P. A. Bravo. «Els immigrants a les biblioteques públiques de L'H» [en línia]. Biblioteca pública i immigració (L'Hospitalet, gener de 1008). <http://www.cobde.org/aldia/pdf/jornadabpi_2.pdf>

La Carla fa bé de dubtar. En un escenari de canvi constant cal meditar serenament sobre el rol futur de les biblioteques públiques. Al mateix temps que aquests equipaments han crescut a Catalunya, en espais i en prestigi, en col·leccions, en personal i en activitat, en presència a les ciutats, els hàbits de consum cultural es transformen a diari. Aviat l'accés a Internet serà gratis i serà a tot arreu. La secció de referència, en paper, ha quedat obsoleta. Els discos i les pel·lícules, motius d'atracció de nous públics a les biblioteques, són a punt de desaparèixer en els suports físics que coneixem. L'índex de lectura està estabilitzat en un 50 % de la població.

Fixem a continuació l'atenció en el futur de les biblioteques públiques.

5. Les biblioteques públiques tenen un futur que pot ser brillant

Una aproximació a les tendències més immediates passa inevitablement per la visita a les diverses prospectives publicades pels experts que han format part del consell editorial de la revista *Bibliodoc* en els últims anys. En la darrera d'aquestes prospectives, de 2006, es preveia un futur immediat més optimista del que ha acabat sent el present, atès que es donaven per superats els problemes d'implementació del nou programari, i en igual mesura s'albiraven consolidades les xarxes territorials i l'impuls definitiu a la *Biblioteca Digital de Catalunya*. Qüestions aquestes que es troben en una fase de certa indefinició, potser inevitable arran dels canvis de mercat i de direcció política ja comentats, però que resulta frustrant per als bibliotecaris que exercim d'espectadors passius, impacients davant el potencial del sistema bibliotecari de Catalunya. Hem de pensar que la tendència variarà en els propers mesos, i que efectivament es descriurà formalment, en l'àmbit de la biblioteca pública, un camí conseqüent amb l'ambició Acord de Govern de 2004, així com les eines que l'han de fer possible. La lectura de la contribució de Josep Vives, company de viatge d'aquest número de la nova etapa de *l'Item*, esdevé tal vegada un primer motiu de satisfacció.

El desplegament del Mapa de Lectura Pública és una qüestió bàsica, principal. El desplegament i la consegüent i necessària actualització constant d'aquesta eina, així com dels instruments que l'han de fer possible, també en municipis de menys de 3.000 habitants. I en això, tot i la incomprendible aturada aparent de l'ampliació del servei de bibliobusos, s'està fent feina. Cada any s'inauguren noves biblioteques a les xarxes, i es preveu en els pressupostos del país la construcció de nous equipaments, o la millora dels existents.

La vertebració de les xarxes de lectura pública en una única estructura (insistim en el fet que pot ser purament virtual, no administrativa, si aquesta renúncia ha d'accelerar l'arribada a bon port), més enllà dels condicionants i les preferències territorials, que permeti a l'usuari l'accés eficaç als recursos documentals del país, és una segona tendència que hem de suposar accessible en un termini de tres anys, per donar pas automàtic a la creació del catàleg únic, complementant la prestació d'uns serveis centrals auxiliars eficaços.

La *Biblioteca Digital de Catalunya*, en tant que plataforma d'accés a la informació local sovint finançada doblement pels ciutadans (en la creació primer, via impostos; i en l'accés posterior, via pagament directe), ha de ser realitat, en una fase preliminar, en un termini no superior a tres anys, completada amb l'oferta de serveis bàsics d'allotjament de pàgines web de biblioteques, col·leccions locals digitalitzades, etc., per tal de dotar de visibilitat les biblioteques públiques en el territori a parts iguals, i també a les administracions supramunicipals que en centralitzen els serveis.

Però fetes aquestes aportacions sense secret, i més enllà de la perspectiva immediata, val la pena pensar en un futur desitjat per a les biblioteques públiques, per exemple a deu anys vista, per poder traçar línies operatives per complir l'objectiu últim que desitgem. Fa quinze anys, quan la Carla del nostre relat en tenia només dos, Lluís Anglada va publicar a la revista *Item* una magnífica reflexió prospectiva, inèdita en la nostra literatura, sobre el futur de les biblioteques i els bibliotecaris.¹⁰ Després d'analitzar els canvis produïts en el món de la informació enumerava les funcions que hauria de desenvolupar el bibliotecari, tenint en compte la missió de les biblioteques i la percepció que tenia la societat sobre el col·lectiu. Tancava el text amb una sèrie de propostes per a la renovació professional.

L'èmfasi del futur més abstracte es posava en la necessitat de formar ciutadans independents. En paraules d'Anglada, que citava Penniman,¹¹ «la missió futura de les biblioteques serà ajudar les generacions actuals i futures de ciutadans que esdevinguin persones capaces de resoldre problemes per elles mateixes, que sàpiguen què hi ha i que coneguin com usar eines d'informació que els seran necessàries per afrontar els reptes que es plantegin».

No se'ns pot escapar que molts dels serveis previstos actualment, o previsiblement incorporats a les estratègies de treball de les biblioteques públiques, van en aquesta línia: formar ciutadans informacionalment autònoms, amb criteri propi en les eines de cerca i ús de les fonts d'informació, i amb capacitat per discernir el que pot tenir credibilitat del que simplement és soroll informatiu.

10. Lluís Anglada, «El futur de les biblioteques i el bibliotecari del futur» [en línia], *Ítem: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 13 (1993), p. 5-24 <<http://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/22428/22262>>.

11. W. D. Penniman, «The library of tomorrow: a universal window serving independent problem solvers», *Library Hi-Tech*, issue 40 (1992), p. 23-26

La missió de les biblioteques serà ajudar les persones a ser capaces de resoldre problemes per elles mateixes.

En l'article ja esmentat, Anglada compilava rols possibles que avui són vigents, perquè ho eren de fons. El bibliotecari com a guardià de la cultura, com a intermediari, com a comunicador, com a assessor, i com a educador. La necessària renovació passava per enfocar la formació a les necessitats presents i futures (com aparentment vol significar l'adaptació de l'Espai Europeu de l'Ensenyament Superior); per orientar els serveis bibliotecaris a l'usuari i integrar-los en els objectius de l'organització de la qual formen part (com caldria esperar de qualsevol pla estratègic igual als que tímidament s'estan impulsant a les biblioteques públiques); per gestionar el canvi des de les associacions professionals (com ho demostra en bona mesura la vitalitat del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes, motor al nostre país de la posada al dia dels coneixements del col·lectiu, juntament amb les universitats i els serveis centrals de les xarxes); i per plantejar-se els reptes de futur a títol individual. En aquest últim sentit, reprenem les paraules d'aquest autor per reivindicar una actitud de proactivitat com la que suposem al rol de la biblioteca pública que provoca el pensament crític: «no hi ha ensenyament sinó aprenentatge [...] les possibilitats de créixer professionalment són infinites i estan exclusivament a les nostres mans. Hem caigut en el vici de delegar en altres el que és la nostra pròpia responsabilitat professional i atribuïm les nostres mancances al fet que no es fan els cursos que ens calen o que les biblioteques on treballem no ens hi faciliten l'assistència. La gran font de formació però està en la nostra actitud per canviar opinions i en la nostra capacitat per assimilar nous coneixements [...]»

És aquesta mateixa via aplicada a la resta de ciutadans: el suport a la formació de persones autònomes, on possiblement tinguin un futur brillant les biblioteques públiques. I aquí, la capacitat de ser equipaments culturals suggeridors i actius, amb vocació social, és un factor crític, com ho és l'educació necessària en els primers estadis de la infància.

En Max té 8 anys i estudia en una de les escoles públiques del nostre municipi. Té una agenda d'obligacions atapeïda dins i fora de l'aula: les classes, música i cant, psicomotricitat, anglès, bàsquet, piscina. Més relaxat, alguns dissab-

tes al matí va a la biblioteca amb el seu pare a sentir l'hora del conte, i sempre aprofita per agafar, amb el seu propi carnet, alguns contes o revistes del prestatge de novetats. De vídeos n'agafaven quan era més petit, però ara se'ls baixen a casa amb Internet i ja no cal. Relaciona la biblioteca amb un espai gran i còmode, on van els pares amb els seus fills, i on tothom pot agafar tots els llibres que vulgui. Voldria anar-hi més sovint amb el seu pare, i que més sovint hi expliquin contes, sobretot si són dels que fan por. Ha dit molts adjectius per definir com hauria de ser la biblioteca pública de la seva ciutat, el més repetit ha estat *divertida*. Però quan li hem demanat que ens digui un adjectiu per com ha de ser la biblioteca de la seva escola, ha contestat, seriós, «Quina biblioteca?».

En una societat més lúcida les biblioteques escolars ocuparien un dels primers llocs en el rànquing de les prioritats. Lamentablement, el pas de diversos governs a Catalunya no ha estat cap reactiu per les grans oblidades del sistema bibliotecari. El penúltim episodi d'aquesta deixadesa: dotació econòmica sense cap planificació estratègica. Resultat: la frustració, i una altra oportunitat perduda. Finalment, han acabat arraconades en l'organigrama del Departament d'Educació a l'espera, per seguir la tradició, que siguin les associacions de mares i pares, o els mestres especialment sensibilitzats, els encarregats de crear aquesta gran xarxa de país.

6. Les biblioteques escolars: «Vuelva usted mañana»

El més recomanable per fer-se una panoràmica de l'estat de la qüestió en les biblioteques escolars és llegir atentament els que més en saben: Mònica Baró i Teresa Mañà han estat demolidores, malgrat que han mantingut l'esperit constructiu, en la seva recent descripció de la situació.¹² La seva crònica «d'una altra oportunitat perduda» segueix la trajectòria d'altres escrits seus que serviran perquè les generacions futures siguin conscients de fins a quin punt la desídia primer i la incapacitat després han conviscut en els plans de promoció de les biblioteques escolars.

Volem destacar que l'ambient general que descrivim no ha d'imaginar que fa anys diversos francitadors del sistema, mestres,

12. Mònica Baró, Teresa Mañà, «Quinze anys de biblioteques escolars a Catalunya (1992-2007) crònica d'una altra oportunitat perduda», *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 46 (2007), p. 53-65.

bibliotecaris, mares i pares, ajuntaments, etc., repartits pel territori, han endegat projectes ambiciosos que funcionen, i que seran de ben segur la llavor del futur sistema de biblioteques escolars del país.

Però per mantenir ara el relat dels fets polítics dels darrers anys que s'ha traçat a les biblioteques públiques, direm que a diferència de la Llei de Biblioteques de 1981, la Llei de 1993 incorporava l'obligatorietat que tots els centres d'ensenyament no universitari de comptessin amb una biblioteca. Encara amb el text legal vigent pendent de desplegar, doncs, l'entrada del govern tripartit de Pasqual Maragall i el pacte del Tinell (2003) van simbolitzar, per a molts bibliotecaris amb vocació educativa, la possibilitat d'impulsar de manera unívoca uns equipaments arraconats per la nostra història, amb moltes i honorables excepcions. De fet, l'Acord de govern ja descrit incorporava per primera vegada un director general del Departament d'Educació a un projecte bibliotecari que havia de ser de país, i assignava una partida econòmica important per al desenvolupament de les biblioteques escolars.

L'alegria va durar poc. El projecte «PuntEdu», nom de rebateig de les biblioteques escolars per fugir del seu nom tradicional, pretenia, tal com es recollia en els programes d'innovació educativa del Departament, coordinar i impulsar la biblioteca com a eina bàsica d'aprenentatge en el desenvolupament de totes les àrees, i fomentar l'hàbit lector, fent de la biblioteca un espai obert a tota la comunitat educativa. A partir d'una convocatòria que avaluava els projectes presentats per les escoles i instituts, els centres rebien dos ordinadors i un pressupost de 2.000 euros per a recursos documentals, i 12 hores setmanals de dedicació d'un mestre (a primària, a secundària 9 hores setmanals). La distribució dels recursos, malgrat els nombrosos i continuats avisos als responsables del projecte per part del Col·legi i altres agents implicats, no es feia en relació amb un mapa territorial, o amb una planificació acurada dels aspectes que calia impulsar per consolidar les biblioteques escolars, sinó sobre la base de criteris estètics, quan no aleatoris. Així, després d'un repartiment precipitat dels recursos, i amb una formació improvisada dels mestres responsables que estava focalitzada en aspectes del segle passat, es va perdre una nova oportunitat de crear un sistema estabilitzat de biblioteques escolars al nostre país. Com resumeixen Baró i Mañà,¹³ la posada en marxa del programa reunia a parts iguals entusiasme, mitjans i precipitació, i els resultats han acabat essent incerts. L'entusiasme, insistim, no pot ser excusa per no haver parat atenció als nombrosos senyals d'alerta posats de manifest a tots els estaments del Departament d'Educació per part dels que gestionem professionalment biblioteques, o projectes bibliotecaris.

Actualment, l'error segueix estant a la base. No es tracta de destinar recursos puntuals a la compra de llibres, perquè els llibres

són només una part de les biblioteques. No es tracta d'inventar o adaptar programes informàtics que gestionin el catàleg, màxim si comptem amb solvents informes tècnics que ho desaconsellen. Ni tan sols es tracta de formar més o menys mestres cada any, a raó d'unes quantes hores de formació. Tampoc no és només qüestió de deixar en bones mans la selecció bibliogràfica, malgrat que pugui ajudar, com també ajuden els grups mixtos de treball cooperatiu.

Per superar la lamentable situació de prehistòria crònica en el desplegament de les biblioteques escolars cal un compromís decidit, ferm, valent, basat en el fet que Cultura i Educació han de treballar units per definir el model del que volem per als nostres infants. La biblioteca escolar ha de dependre de la biblioteca pública del municipi, del centre de recursos pedagògics, o d'una estructura addicional? Quin grau de formació bibliotecària han de tenir els professionals que treballen a les biblioteques escolars? En el disseny del mapa i dels serveis, cal tenir en compte els estàndards mundials en matèria de biblioteques escolars, com ara les Directrius¹⁴ que el mateix Departament d'Educació va coeditar en català? Es tracta de llegir més llibres, o és una missió assumible, com defensa Penniman,¹⁵ que les biblioteques han d'ajudar les generacions futures a esdevenir persones autònomes en l'ús de la informació?

Més enllà d'exemplificar la situació de crisi d'aquest subsector en el fet que una entitat sense ànim de lucre impulsora d'aquestes biblioteques des de 1984, L'Amic de Paper, ha cessat recentment la seva activitat per la situació continuada de frustració, no podem evitar reproduir una reflexió ja publicada per Baró i Mañà en el sentit que es troba a faltar «una política institucional per a la creació i el manteniment de les biblioteques escolars, responsabilitat del Departament d'Educació, que podria aprofitar alguns dels recursos existents en el camp bibliotecari en relació amb el Departament de Cultura». La frase és de 1991, i a tenor de les darreres decisions polítiques i tècniques hem de concloure que avui, en el camp de les biblioteques escolars a Catalunya, seguim a uns quants anys d'entrar en el segle XXI.

A mode de conclusió global, des de les administracions, i comptant amb la implicació i expertesa dels professionals, cal impulsar una biblioteca pública i escolar que es converteixin en el motor del viatge cap al nostre creixement intel·lectual, cap a les idees a partir d'un llenguatge i una estètica contemporanis, cap al pensament crític per mitjà del compromís social i l'impuls de la nostra democràcia; i cap a la promoció de l'autonomia informacional de les persones en les seves relacions en una societat, de la informació, que és forçosament complexa. Perquè l'objectiu no és altre que satisfer els protagonistes del nostre relat. Volen una biblioteca *cultural, suggeridora, social, activa, divertida* i, sobretot, *existent*.

13. *Ibid.*

14. *Directrius IFLA/UNESCO per a la biblioteca escolar* [en línia] (Barcelona: Departament d'Educació; Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Docentalistes de Catalunya, 2005), <http://www.cobde.org/publica/directrius/IFLA_escolar.pdf>.

15. W. D. Penniman, *op. cit.*

Bibliografia

AMORÓS, J.; ONTALBA, J.A.; PÉREZ-SALMERÓN, G. «La informació local o comunitària als serveis d'informació de les biblioteques públiques» [en línia]. *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 4 (2000).

<<http://www.ub.es/biblio/bid/04amoro1.htm>>.

AMORÓS, J.; RUIPÉREZ, J.A.; PÉREZ-SALMERÓN, G. «La intervenció de la biblioteca pública a Catalunya en les polítiques locals d'informació» [en línia]. *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 24 (1999), p. 35-60.

<<http://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/22536/22370>>.

ANGLADA, L. «El futur de les biblioteques i el bibliotecari del futur» [en línia]. *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 13 (1993), p. 5-24.

<<http://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/22428/22262>>.

BAILAC, A. «La biblioteca pública des de la perspectiva d'una administració local [en línia]: la Diputació de Barcelona». *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 4 (2000).

<<http://www.ub.es/biblio/bid/04bailac.htm>>.

—. «Hem d'adaptar-nos a la realitat actual i preveure la futura» [en línia]. *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 37(2004), p. 47-60.

<<http://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/22620/39367>>.

—. «La biblioteca pública com a servei [en línia]: on som i què ens falta». *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 14 (2005).

<http://www2.ub.es/bid/consulta_articulos.php?fichero=14bailac.htm>.

BATLLÓ, M. I.; COMALAT, M. «Les biblioteques escolars en el sistema de lectura pública de Catalunya» [en línia]. *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 19 (1996), p. 26-32.

<<http://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/22486/22320>>.

BARÓ, M.; MAÑÀ, T. «Eppur si Muove, un decenni de biblioteques escolars» [en línia]. *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 8 (1991), p. 24-30.

<<http://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/22376/22210>>.

—. «La biblioteca escolar: un sector desatès però dinàmic». [en línia] *Anuari de biblioteconomia, documentació i informació: Bibliodoc 1999*. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 1999. p. 41-52.

<<http://www.raco.cat/index.php/Bibliodoc/article/view/16607/16448>>.

—. «Quinze anys de biblioteques escolars a Catalunya (1992-2007) crònica d'una altra oportunitat perduda». *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 46 (2007), p. 53-65.

BRAVO, P. A. (2008). «Els immigrants a les biblioteques públiques de L'H» [en línia]. *Biblioteca pública i immigració* (L'Hospitalet, gener de 2008).

<http://www.cobdc.org/aldia/pdf/jornadabpi_2.pdf>.

CATALUNYA. Llei de 24 d'abril de 1981, de biblioteques de Catalunya.

<http://ca.wikisource.org/wiki/Llei_de_biblioteques_de_Catalunya_1981>.

—. Llei 4/1993, de 18 de març, del sistema bibliotecari de Catalunya.

<http://www.mcrit.com/peccat/documents/normativa/llei_4_1993_biblioteques.pdf>.

—. *Resolució CLT/2142/2003, de 7 de juliol, per la qual es dóna publicitat a l'Acord del Govern de 23 de juny de 2003, d'aprovació del Mapa de la Lectura Pública de Catalunya*.

<<http://www.gencat.net/diari/3926/03184151.htm>>.

—. *Acord per a la millora i modernització del Sistema Bibliotecari de Catalunya en el període 2004-07, aprovat pel Govern de la Generalitat de Catalunya el 20 de Juliol de 2004*.

<<http://www20.gencat.cat/docs/Biblioteques/Tematic/Documents/Arxiu/acordmillora.pdf>>.

COMALAT, M.; REYES, L. «Al voltant del servei bibliotecari a zones rurals [en línia]: tres oportunitats de canvi». *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 27(2000), p. 65-74.

<<http://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/22551/22385>>.

Directrius IFLA/UNESCO per a la biblioteca escolar. Barcelona: Departament d'Educació; Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 2005.

<http://www.cobdc.org/publica/directrius/IFLA_escolar.pdf>.

DOMÍNGUEZ, M.R. *Nuevas formas de organización y servicios en la biblioteca pública*. Gijón: Trea, 1996.

FENOLL, C.; LLUECA, C. «Cinquanta idees per sorprendre des de la biblioteca pública». *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 17 (2006).

<http://www2.ub.edu/bid/consulta_articulos.php?fichero=17fenol1.htm>.

GARCÍA, A. T. *Sistemas bibliotecarios: análisis conceptual y estructural*. Gijón: Trea (2005).

GIMENO, J.; LÓPEZ, P.; MORILLO, M. J. *De volcanes llena: biblioteca y compromiso social*. Gijón: Trea 2007.

GÓMEZ, J. A. «Biblioteca e integració: de la extensió bibliotecària a los procesos de inclusión social y digital». En: GIMENO, J.; LÓPEZ, P.; MORILLO, M. J. (2007). *De volcanes llena: biblioteca y compromiso social*. Gijón: Trea, 2007. p. 343-371.

LOZANO, R. *La biblioteca pública del siglo XXI: atendiendo clientes, movilizandolos personas*. Gijón: Trea, 2006.

Manifest de la UNESCO de la Biblioteca Pública [en línia]. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 1994.

<http://www.cobdc.org/publica/manifest_unesco/index.html>.

MAYOL, C.; VENTURA, N. (2005). «La Xarxa de Biblioteques 1915-2004: una història que mira al futur». *BiD: textos universitaris de*

biblioteconomia i documentació, núm. 14 (2005).

<http://www2.ub.edu/bid/consulta_articulos.php?fichero=14mayo1.htm>.

OMELLA, E.; PERMANYER, J.; REYES, L. «Els plans municipals de biblioteques [en línia]: contextualització i situació a Catalunya».

BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació, núm. 8 (2002).

<<http://www.ub.es/biblio/bid/08omella.htm>>.

PENNIMAN, W. D. «The library of tomorrow: a universal window serving independent problem solvers». *Library Hi-Tech*, issue 40 (1992), p. 23-26.

PÉREZ-SALMERÓN, G. «Qué nos falta a los bibliotecarios para conseguir comunicar con los políticos municipales? = What are we as librarians lacking, in order to be able to communicate with municipal politicians?» [en línia]. World Library and Information Congress: 69th IFLA General and Council.

<http://www.ifla.org/IV/ifla69/papers/060s-Fontanals_Salmeron.pdf>.

—. «La biblioteca digital de Catalunya, una aproximació des de la biblioteca pública». *Bibliodoc: anuari de biblioteconomia, documentació i informació*. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 2006.

PORTÚS, M. D. «Les biblioteques públiques i el Mapa de la Lectura Pública» [en línia]. *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 19 (1996), p. 21-25.

<<http://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/22485/22319>>.

RENEDO, C. «Els ciutadans i la societat la informació [en línia]: nous rols de la biblioteca pública». *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 24 (1991), p. 90-98.

<<http://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/22538/22372>>.

REY, C.; RODRÍGUEZ, C. «Reflexions sobre la mesura de la qualitat en la biblioteca» [en línia]. *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 32 (2002), p. 57-67.

<<http://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/22583/22417>>.

REYES, L. «La biblioteca viva [en línia]: biblioteca o biobiblioteca». *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 41 (2005), p. 77-83.

<<http://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/40869/68119>>.

RODRÍGUEZ, C. «Catalunya o la república de les biblioteques: de l'estat natural de la cooperació». *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 46 (2007), p. 7-33.